

ХОРЕОГРАФІЯ

УДК 793.33«19/20»

Цитування:

Павлюк Т. С. Розвиток бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 41. С. 48–51.

Pavliuk T. (2022). The development of ballroom choreography in the Caucasian countries in the second half of the 20th century. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 41, 48–51 [in Ukrainian].

Павлюк Тетяна Сергіївна,

*доктор мистецтвознавства, професор
Київського національного університету
культури і мистецтва
<https://orcid.org/0000-0002-3940-9159>
24caratsofart@gmail.com*

**РОЗВИТОК БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ В КАВКАЗЬКИХ КРАЇНАХ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Мета статті – проаналізувати історичні процеси розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах (Грузії, Вірменії, Азербайджані) у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. **Методологія дослідження.** У праці використано такі методи: *історичний та історико-генетичний* – для з'ясування генезису, специфіки процесів розвитку бального танцю; *джерелознавчий* – для відбору та опрацювання джерел, що стосуються мистецтва бального танцю; *компаративний* – для зіставлення історичних періодів еволюції бальної культури; *включеного спостереження* – для перегляду окремих хореографічних творів і попереднього їх осмислення. **Наукова новизна.** Уперше здійснено спробу наукового дослідження актуальних питань проблематики розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. **Висновки.** У статті висвітлено особливості історичних процесів розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. Проаналізовано історію становлення, місцеву специфіку бальної хореографії в Грузії, Вірменії, Азербайджані. Бальна хореографія в кавказьких країнах останні десятиліття постійно розвивається: зростає число її прихильників, асоціації набули членства в міжнародних федераціях, покращилась підготовка фахівців з бального танцю. Зроблено висновок, що поступова інтеграція бальних танців у міжнародний соціокультурний простір є загальною тенденцією цих країн. Наголошено, що більшу частину аматорської цільової аудиторії бальної хореографії в кавказьких країнах становить дитячий та юніорський контингент. Натомість масової популяризації бального танцю як рекреаційного й оздоровчого ресурсу серед населення середнього та старшого віку майже не існує, і в цьому аспекті кавказькі країни значно відстають від західного світу з його більш розвинутою соціальною політикою, спрямованою проти ейджизму. Трансляція досвіду різних поколінь майстрів бального танцю надає право говорити про спадковість традицій бальної хореографії в Грузії, Вірменії та Азербайджані.

Ключові слова: бальна хореографія, бальний танець, конкурсний танець.

Pavliuk Tetiana, Doctor of Art History, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts

The development of ballroom choreography in the Caucasian countries in the second half of the 20th century

The aim of this article. The purpose of the article is to analyze the historical processes of the development of ballroom choreography in the Caucasian countries in the second half of the 20th century - early XXI century. **Research methodology.** The following methods were used in the work: historical and historical-genetic - to understand the genesis, the specifics of the processes of development of ballroom dance; source study - for the selection and processing of sources related to the art of ballroom dancing; comparative - to compare the historical periods of the evolution of ballroom culture; included observation - to view individual choreographic works and their preliminary comprehension. **Novelty.** For the first time, an attempt is made to scientifically study topical issues of the development of ballroom choreography in the Caucasian countries in the second half of the 20th century - early XXI century. **Results.** The article highlights the peculiarities of historical processes of ballroom choreography development in the Caucasian countries in the second half of the XX century - early XXI century. The history of formation, local specifics of ballroom choreography in Georgia, Armenia, Azerbaijan are analyzed. Ballroom choreography in the Caucasian countries has been constantly evolving in recent decades: the number of its supporters is growing, associations have become members of international federations, and the training of ballroom dance specialists has improved. It is concluded that the gradual

integration of ballroom dancing into the international socio-cultural space is a common trend in these countries. It is emphasized that the majority of the amateur target audience of ballroom choreography in Caucasian countries is children's and junior contingent. On the other hand, the mass popularization of ballroom dancing as a recreational and health resource among the middle-aged and elderly is almost non-existent, and in this respect, the Caucasian countries lag far behind the Western world with its more developed social policies against ageism. Broadcasting the experience of different generations of ballroom dancers gives the right to talk about the heritage of ballroom choreography traditions in Georgia, Armenia, and Azerbaijan.

Keywords: ballroom choreography, ballroom dance, competition dance.

Актуальність теми дослідження. Питання специфіки розвитку бальної хореографії в різних регіонах і країнах світу, інтеркультурних зв'язків між європейськими та зарубіжними традиціями виконавської практики бальних танців на сьогодні не достатньо вивчене. Радянська спадщина залишила різну потенціальну та перспективну основу розвитку бальної хореографії в Грузії, Вірменії та Азербайджані через специфіку матеріально-технічної бази, кадрових ресурсів: в окремих регіонах бальний танець майже не розвивався, а в деяких – вже були створені потужні хореографічні школи. Тому дослідження процесів розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття є актуальним, що дасть змогу розширити розуміння феномену бального танцю, осмислити специфіку традицій, сформованих у другій половині ХХ століття, які й донині впливають на ситуацію в царині бальних танців; виявити універсальні тенденції розвитку бальної хореографії в умовах глобалізації та подальшого формування єдиного мультикультурного середовища, де кожній країні важливо зберігати національну ідентичність.

Мета статті – проаналізувати історичні процеси розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Протягом останніх десятиліть українські теоретики і практики: Д. Базела, М. Бевз, М. Богданова, О. Вакуленко, С. Ефанова, Н. Горбатова, О. Касьянова, М. Кеба, А. Крись, А. Підлипська й ін. – активно досліджують розвиток бальної хореографії. Проте ще є аспекти, що потребують детального аналізу. Тому вивчення процесів розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах другої половини ХХ – початку ХХІ століття є важливим для розвитку хореографічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кавказ – історичний, культурний і політичний регіон, розташований на кордоні між Європою та Азією. Свій унікальний шлях долає бальна хореографія в кавказьких країнах: Грузії, Вірменії, Азербайджані [2].

Біля витоків бального танцю в Грузії стояв Тенгіз Гачечиладзе зі своєю партнеркою Ларисою Гачечиладзе. 1969 року Т. Гачечиладзе почав займатися танцями, але бальну хореографію вивчав самотужки, нерідко вигадуючи нові фігури через брак інформації. Участь Грузії на перших всесоюзних конкурсах з бальних танців, де Т. Гачечиладзе зі своєю партнеркою представляв республіку, не була успішною. Але з 1971 року були створені колективи в містах Тбілісі та Горі, де Т. Гачечиладзе почав викладати бальний танець, запрошуючи до Грузії найкращі на той період пари Радянського Союзу, які ділилися своїм досвідом. Т. Гачечиладзе зі своєю партнеркою та інші грузинські танцюристи брали уроки у відомих пар – Чесловаса і Юрате Норвайшів [6], Олександра й Олени Чекоткіних (першої радянської пари S-класу), а згодом виїжджали до Чехословаччини, де також удосконалювали свою танцювальну майстерність, спілкуючись із зарубіжними парами. У 1980-ті роки була створена студія бального танцю «Цісаперс» (у перекладі з грузинської – «колір неба») під керівництвом Бориса Одікадзе. Він був ініціатором й організатором традиційного турніру з такою самою назвою «Цісаперс», який проводили щорічно, аж поки Б. Одікадзе не емігрував до Ізраїлю [5]. 1991 року у Львові, на одному з організованих Святославом Влохом турнірів, Тенгіз Гачечиладзе познайомився з генеральним секретарем Міжнародної асоціації бального танцю Руді Хубертом. Ця зустріч сприяла створенню Асоціації спортивного бального танцю Грузії, яку очолив Т. Гачечиладзе. 28 червня 1998 року була створена *Грузинська національна федерація спортивного танцю* (GNDSF) як наступниця Грузинської національної асоціації спортивного танцю. За останні два десятиліття суттєво зріс рівень техніки та працездатності членів Федерації, що сприяло виходу виконавців на міжнародний рівень. Грузинська національна федерація спортивного танцю є повноправним членом WDSF з липня 2006 року. 2016 року президентом Грузинської національної федерації танцювального спорту став син Т. Гачечиладзе – Георгій Гачечиладзе.

Нині вона налічує близько 700 учасників, а її головний офіс знаходиться в місті Батумі.

Національна федерація спортивного танцю Грузії регулярно проводить різноманітні чемпіонати Грузії та міжнародні змагання. Особливе значення має традиційний турнір «Кубок Кавказу», який проходить з 1996 року за ініціативи Т. Гачечиладзе відповідно до щорічного графіка Всесвітньої федерації танцю спорту (WDSF). Також важливо згадати щорічний відкритий чемпіонат Батумі (WDSF World Open Competition) [7]. У Тбілісі відбуваються і щорічні міжнародні танцювальні фестивалі, де обов'язково є бальна хореографія. Організатором виступає Грузинська національна федерація соціального танцю. У різних містах Грузії успішно працюють різноманітні танцювальні школи та студії, наприклад тбіліські колективи «Tango Academy», «Studia Dance», «House Dance Art» та ін. Усі вони виховують наступне покоління танцівників, успішно долучаючи їх до мистецтва бальної хореографії і тим виводячи грузинську школу бального танцю на більш високий рівень. У Вірменії за радянських часів бальна хореографія та взагалі танцювальний спорт стрімко розвивалися, незважаючи на нечисленне населення республіки та невелику кількість танцювальних клубів. З початком перебудови та виходом Вірменії зі складу радянської держави ситуація суттєво погіршилася здебільшого через економічні обставини. Вірменські танцювальні дуети все менше стали виходити у фінали міжнародних змагань. Наприкінці 1990-х років відбулися зміни в галузі танцювального спорту та бальної хореографії. Почали відкриватися нові студії і клуби з бальних танців. Так, 1995 року в Єревані Геворг Маркосян заснував танцювально-спортивний клуб «Матадор». Цей колектив виховав багато чемпіонів як з латиноамериканської, так і з європейської програми бально-спортивних танців (у чемпіонатах зі спортивних танців Вірменії та Кавказу), а також срібних і бронзових призерів турнірів Східної Європи [4]. Керівним органом, який на теперішній час об'єднує всіх шанувальників бальної хореографії, є *Федерація танцювального спорту Вірменії* (ФТСВ). Її лідери активно співпрацюють з Міністерством спорту та Міністерством освіти Вірменії. Наслідком такої діяльності є, наприклад, включення до програми загальноосвітніх шкіл танцювальних дисциплін як обов'язкових. Також ФТСВ впровадила нову систему ліцензування танцювальних клубів (тепер кожен

хореографічний колектив має право отримати ліцензію на викладання, збільшуючи склад клубу, поповнюючи танцювальне співтовариство новими парами). У результаті позитивної оцінки розвитку спортивної хореографії у Вірменії Всесвітня федерація танцювального спорту (WDSF) у травні 2019 року дозволила провести чемпіонат світу з 10 танців у категорії «до 21 року».

В Азербайджані попит на бальні танці суттєво збільшився в період занепаду радянської влади – з 1987 по 1990 рік. Саме тоді стали виникати танцювальні гуртки, які з часом об'єдналися у Федерацію бальних танців, президентом якої сьогодні є Ельхан Агаєв. Найбільш відомими тоді були викладачі Марина та Гейдар Дадашеви, які виховали достатню кількість талановитих учнів. Проте через брак коштів, необхідних на підготовку професіоналів бального танцю, танцювальних пар з Азербайджану, здатних на рівні відомих європейських пар виступати на європейських чемпіонатах, дуже мало. Спорткомітет республіки бере активну участь у пропаганді бальних танців, зокрема, він проводить відкриті республіканські чемпіонати в Баку. Міністерство молоді та спорту також допомагає розвитку бальної хореографії, наприклад, організовує навчально-тренувальні збори на різних олімпійських майданчиках, які орендує здебільшого за кордоном. Попри фінансові труднощі (зокрема відсутність спеціалізованих танцювальних і тренувальних майданчиків) бальна хореографія в Азербайджані продовжує розвиватися. Прикладом є діяльність клубу спортивних бальних танців «Шане», незмінним керівником якого є Тетяна Чернова. Клуб, який на думку Т. Чернової, є лідером бальних танців з підготовки танцівників, виник 2005 року [3]. Серед клубів спортивного танцю вирізняється активною діяльністю колектив «Сірдаш». Щорічно на базі клубу проходить фестиваль спортивного танцю «Бахарія». Продемонструвати свій професіоналізм і майстерність в Азербайджан приїжджають танцівники з ближнього зарубіжжя. Азербайджан зазвичай представляють колективи «Айпара Данс», «Ровесник», «Чинар», «Шане», «Нефтчі», «Імпульс», «Олімп», «Одлар Юрду» й ін. Також у столиці організовують традиційний турнір зі спортивних танців «Вогні Баку». На думку керівника КСТ «Сірдаш» М. Мухтарова, «бальні танці – це мистецтво», і саме цей підхід до них варто зберігати [1]. Останнім часом пошуки фінансування зумовлюють співробітництво із зацікавленими спонсорами, що, зрештою, є

досить результативним. Наприклад, 2019 року в азербайджанській столиці за сприяння щорічної ювелірної виставкової компанії «Jewels of the World» відбулося шоу бальної хореографії під назвою «Ніч танцюючих діамантів» (Night of the Dancing Diamonds). У бакинському готелі «Чотири сезони» виступили найкращі виконавці бальних танців Азербайджану, а також запрошені гості з інших країн світу. Блискучий виступ танцювальних пар у напрямках Argentine Tango, Exhibition, Swing Dance, International Latin, International Standard доповнило шоу-показ коштовностей від ювелірних брендів [8].

Наукова новизна. Уперше здійснено спробу дослідити актуальні питання з розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Висновки. У статті висвітлено особливості історичних процесів розвитку бальної хореографії в кавказьких країнах у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. Проаналізовано історію становлення, місцеву специфіку бальної хореографії в Грузії, Вірменії, Азербайджані. Бальна хореографія в кавказьких країнах останні десятиліття постійно розвивається: зростає число її прихильників, асоціації набули членство в міжнародних федераціях, покращилась підготовка фахівців з бального танцю. Зроблено висновок, що поступова інтеграція бальних танців у міжнародний соціокультурний простір стає загальною тенденцією для цих країн. Наголошено, що більшу частину аматорської цільової аудиторії бальної хореографії в кавказьких країнах становить дитячий і юніорський контингент. Натомість масової популярності бальний танець як рекреаційний та оздоровчий ресурс серед населення середнього та старшого віку не набув, і в цьому аспекті кавказькі країни значно відстають від західного світу з його більш розвиненою соціальною політикою, спрямованою проти ейджизму. Трансляція досвіду різних поколінь майстрів бального танцю надає право стверджувати про спадковість традицій бальної хореографії в Грузії, Вірменії та Азербайджані.

Література

1. В Баку состоится фестиваль «Бахария». *Vesti.Az*: прес-служба клубу "Сірдаш". 08.02.2010. URL: <https://vesti.az/kultura/-31440> (дата звернення: 03.03.2021).
2. Кавказ. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%B7> (дата звернення: 03.03.2021).
3. Татьяна Чернова: «Без этого нет танца». *Day.Az*. 06.01.2012. URL: <https://news.day.az/culture/307996.html> (дата звернення: 03.03.2021).

4. ТСК «Матадор» (Ереван). *Dance Sport Global: official site*. URL: <http://dancesportglobal.com/tsk-matador-erevan/> (дата звернення: 03.03.2021).

5. Чимаян А. «Ах, этот вальс... О, это танго...!» Грузинские новости. *Novost.ge*. 22.05.2010. URL: <http://novost.ge/2010/05/22/ax-etot-vals-o-eto-tango/> (дата звернення: 03.03.2021)

6. Česlovas Norvaiša. *Vikipedija*. URL: https://lt.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceslovas_Norvai%C5%A1a (дата звернення: 03.03.2021)

7. Georgian National Dance Sport Federation (GNDSF) / History. Georgian National DanceSport Federation: official site. URL: http://www.gndsf.ge/en/about_us/history/ (дата звернення: 03.03.2021).

8. Outevsky D. Soviet bodies in Canadian dancesport: cultural identities, embodied politics, and performances of resistance in three Canadian ballroom dance studios: a dissertation ... doctor of philosophy. Dance Studies York University Toronto, Ontario. 2018. 262 p. URL: https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/35021/Outevsky_David_2018_PhD.pdf (дата звернення: 03.03.2021).

References

1. The festival «Bakharja» will be held in Baku. (2010). Baku, Vesti.Az: press service of Sirdash club. February 8. Retrieved from: <https://vesti.az/kultura/-31440> [in Russian].
2. Caucasus. Wikipedia. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%B7> [in Ukraine].
3. Tatiana Chernova: «Without this there is no dance» (2012). Interview «Culture» with the head of the dance club «Shane». Day.Az. Baku. January 6. Retrieved from: <https://news.day.az/culture/307996.html> [in Russian].
4. TSK Matador. (2016). Dance Sport Global: official site. Yerevan. Retrieved from: <http://dancesportglobal.com/tsk-matador-erevan/> [in Russian].
5. Chimanyan A. (2010). «Ah, this waltz... Oh, this is tango...!» Georgian news. Novost.ge. Retrieved from: <http://novost.ge/2010/05/22/ax-etot-vals-o-eto-tango/> [in Russian].
6. Česlovas Norvaiša. Vikipedija. Retrieved from: https://lt.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceslovas_Norvai%C5%A1a [in Lithuania].
7. Georgian National Dance Sport Federation (GNDSF). History. Georgian National DanceSport Federation: official site. Retrieved from: http://www.gndsf.ge/en/about_us/history/ [in Georgia].
8. Outevsky, D. (2018). Soviet bodies in Canadian dancesport: cultural identities, embodied politics, and performances of resistance in three Canadian ballroom dance studios: a dissertation ... doctor of philosophy. Dance Studies York University Toronto, Ontario, 262, Retrieved from: https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/35021/Outevsky_David_2018_PhD.pdf [in English].

*Стаття надійшла до редакції 04.04.2022
Отримано після доопрацювання 29.04.2022
Прийнято до друку 05.05.2022*